

Ötvenéves a Népköztársaság úti könyvtár

224

Ismét jubilál egy régi FSZEK könyvtár. Ismeretes, hogy Szabó Ervin erőfeszítései nyomán 1913-tól 1918-ig öt fiókkönyvtár nyílt meg a fővárosban. A Tanácsköztársaság nemes tervei harmincöt új kerületi könyvtár létesítésére, sajnos, nem valósulhattak meg, bár 1919 nehéz tavaszán életre hívtak két, ma is létező intézményt. A Horthy-korszak első éveiben mindössze három új könyvtár nyitotta meg kapuit. 1923-ban az óbudai 8-as, mely tavaly ünnepelte fennállásának fél évszázados jubileumát, rá egy évre pedig két további, egyikük a most jubiláló Népköztársaság úti, 10-es könyvtár. Az évfordulóra, immár hagyományosan, elkészült a könyvtár történetének krónikája: *Sugár Ágnes* mostani könyvtárvezető sokszorosításban kiadott munkája a szűkebb és tágabb környezet, a VI. kerület, sőt egész Budapest utolsó ötven évének minden hányattatását felvillantja, s utal az elmúlt másfél évtizedben végbement felemelkedésére is. Idézzük fel belőle a könyvtár történetének legfontosabb eseményeit, elgondolkozván rajtuk, milyen tanulságokat kínálnak.

A Hunyadi téren lelt szűk és szegényes otthonra 1924. március 18-án a Fővárosi Nyilvános Könyvtár új, 10-es számú fiókkönyvtára. A kor viszonyaira jellemző, hogy berendezésének nagy részét az előző bérlőtől, egy népkonyhától vette át. Mégis hamar népszerűvé vált a környező lakosság körében. Az olvasótábor többsége diákokból verbuválódott, akik örültek, hogy a könyvtár megnyitásával számukra is elérhetővé vált az olvasás, hiszen a kerület drága magánkölcsonkönyvtárait nem nekik, meg a kispénzű dolgozóknak tartották fenn a tulajdonosok. Három évi működés után már 1600 fölé emelkedett az olvasók száma, s 44 ezer kötetesre a kölcsönzési forgalom az ekkor 10 ezer kötetes könyvállományból. Az állománygyarapítás azonban egyenetlen volt: 1926-ban, a pengő bevezetésének második évében csaknem 5 ezer könyvet vásároltak, néhány évvel később, a gazdasági világválság idején viszont 400 kötet alá zsugorodott az évi könyvgyarapodás. Mégis évről évre nőtt az olvasótábor, s ez egyre megoldhatatlanabb feladatok elé állította a kis létszámú könyvtárosgár-

A 91 éves Czeiner Teréznek jutalmat nyújt át az FSZEK igazgatója

A könyvtár idős és fiatal olvasói az ünnepségen

dát és *Leitgib János* könyvtárvezetőt, aki egész rövid időt leszámítva, csaknem a megnyitás napjától, több mint húsz éven át állt a könyvtár élén. Feltétlenül említést érdemel ebből az időszakból — a 30-as évek elejéről van szó —, hogy miközben a helyiség zsúfoltsága s a könyvállomány hiányosságai miatt ekkortájt csökkenni kezdett az olvasók száma, ezzel ellentétes tendencia mutatkozott a munkás- és tanoncolvasók számának alakulásában. Egyre többen kezdtek könyvtárba járni, olvasni, bizonyosságul a munkásság kibontakozó művelődési vágyának.

Fontos esemény történt az 1934-es évben. A főváros vezetői végre belátták, hogy a Hunyadi téren nem maradhat tovább a könyvtár — jó ideje panaszos levelekkel ostromolták a mostoha kölcsönzési viszonyokkal elégedetlen olvasók a Fővárosi Könyvtár igazgatóját —, s kibérelték a könyvtár részére a VI. ker. Andrássy út 52. számú ház első emeleti hatszobás lakását évi 3800 pengő bérleti díj fejében. Így került mai otthonába a 10-es könyvtár. „...napos, centrális fekvésű, könnyen megközelíthető, az olvasók igényeinek teljesen megfelelő. Raktárhelyiségei terjeszkedésre bőven elegendőek... kölcsönzőből,

két raktárból, egy fiókvezetői szobából és egy olvasóteremből áll” — mutatta be az új otthont a Fővárosi Könyvtár évkönyvében Enyvvári Jenő igazgató. Hogy mennyire volt „megfelelő” az olvasók igényeinek, arról egy korabeli olvasó visszaemlékezéséből lehet következtetni: „Hosszú sorok várakoztak a pultnál, egy-egy kölcsönzés alkalmával órákat kellett várakozni.” — Valóban a könyvtárosok száma hovatovább annyira kevésnek bizonyult az olvasók ellátására, hogy elkövetkezett az idő, amikor az igazgatóság, nem találván más megoldást, „lehúzta a redőnyt” az újonnan jelentkező olvasnivágyók előtt, a könyvtár nem fogadhatott új tagokat. A sérelmes döntés természetesen kiváltotta az érdekeltek heves tiltakozását. Ám hamarosan más, minden eddiginél súlyosabb gondokkal kellett szembenézniük a könyvtárosoknak.

A negyvenes évek elején hazánkat, Budapestet is elérte a háború pusztító vihara. Előbb a légitámadások rombolásai elől kellett menteni a könyveket, majd elérkezett 1944 apokaliptikus tele...

„A harcok alatt is megszakítás nélkül kölcsönöztek, január, február hónapban együttesen 275 olvasó, 863 kötet kölcsön-

zését jelentették... 1944. december 30-tól január 18-ig volt csak könyvtári szünet. A 10-es könyvtár talán egyetlen olyan hazai kulturális intézményünk, amely a földindulás és égzengés közepette is rendületlenül teljesítette kultúrmisszióját."

A fegyverek végre elhallgattak, ám egy rombadőlt város, elpusztított ország nyomorúságos viszonyai között kellett a túlélőknek újrakezdeni az életet. A könyvtár belövést kapott, megsemmisült a berendezés egy része, nem volt tüzelő, a könyvtárosok éheztek, mint mindenki azokban a hónapokban. De a megmaradt bútorokkal bevonultak az épen maradt udvari szobába, és megkezdtek a kölcsönzést. Egy új korszak kezdődött...

Az új szellemű könyvtárpolitika jegyében — 1949 után — megkezdtek az állomány tudatos alakítását s ezzel együtt az új olvasórétegek felkutatását. Kapcsolatokat építettek ki a kerület politikai, kulturális tényezőivel. A könyvtár néhány évre otthont nyújtott az ún. Szovjet osztálynak, melynek gyűjteménye utóbb magvát alkotta az Állami Gorkij Könyvtár állományának. A mind erőteljesebb és sokrétűbbé váló propaganda eredményeképpen sok új olvasóval gyarapodott az olvasótábor. Kibővült a szolgáltatások köre is, gyermekrészleget

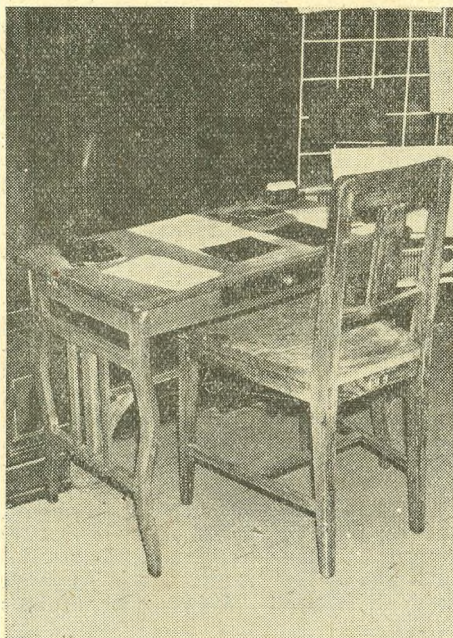
szerveztek. Ám idővel jelentkeztek az ötvenes évek hibás kultúrpolitikájának következményei is. A könyvvállomány összetétele egyoldalúvá vált. Nem volt elegendő példány még a kötelező irodalomból sem. Az előjegyzések száma állandóan 300—500 között mozgott, tehát az olvasók gyakorlatilag nem juthattak hozzá a kívánt olvasmányokhoz. Könyvés és könyvtároshiány, s a nehézkes zártpolcos kölcsönzés is gátolta a fejlődést. Nem javított a helyzeten a kerületi könyvtárak tanácsai kezelésbe adása sem, a tanácsok nem váltak igazi fenntartókká. Az 1956-os ellenforradalmi események viszont csak néhány napra tudták megszakítani a könyvtár folyamatos működését.

Az utolsó tizenöt év könyvtártörténetét a szerény fejlődés jellemzi. Sajnos, a mai napig sem valósult meg az az 1960-ban készült fejlesztési terv, amely javasolta "...egy új, a jelenleginél legalább ötször nagyobb alapterületű könyvtár létesítését". Ehelyett kisebb, bár nem elhanyagolható eredményekről számol be a kiadvány. Mint mindenhol, itt is áttértek a szabadpolcos rendszerre, többször igyekeztek korszerűsíteni a könyvtárt, a legutolsó felújítás 1973-ban történt. Már kellő számban megtalálhatók a polcokon a törzsszállományba tartozó művek, a kötelező olvasmányok stb. Az egymást felváltó könyvtáros-közösségek tagjai, a közművelődési könyvtári tevékenység színvonalának országos emelkedésével párhuzamosan mind szakszerűbben látják el feladataikat.

Végül a fél évszázados megtett út érzékeltetésére álljon itt néhány adat. 1924-ben, a megnyitás évében 833 olvasó iratkozott be a könyvtárba, s 25 241 kötetet tett ki az éves kölcsönzési forgalom a 3464 kötetes könyvvállományból, mely egyébként az első évben 630 kötet új könyvvel gyarapodott. A látogatási idő heti 21 óra volt. A 70-es években (átlagot kell számítani, mert 72—73-ban a felújítás miatt a könyvtár hosszabb ideig zárva volt) 6000 körül volt az olvasók, s 225 ezer körül az évente kölcsönzött kötetek száma. Az évi gyarapodás 4—5000 kötet. 1973-ban heti 48 óra állt az olvasók rendelkezésére, hogy a 48 ezer kötetes könyvvállományból válogathassanak.

*

Az FSZEK 10. számú kerületi könyvtárának ötvenéves fennállása alkalmából jubileumi ünnepséget rendeztek a könyvtárban. Révész Ferenc, az FSZEK igazgatója méltatta a könyvtárnak a főváros VI. kerületében végzett félévszázados kulturális tevékenységét. Szép számmal voltak jelen a könyvtár egykori és mai

Írógépasztal és szék az 1924-ben megnyílt Hunyadi téri könyvtárból (Braun Tamás felvétele)

olvasói, köztük Bárány Tamás író is, aki mintegy személyében képviselte a könyvtárat az elmúlt évtizedekben s a jelenben is rendszeresen — olvasóként is — látogató írókat. Révész Ferenc megemlékezvén a könyvtárban egykor és jelenleg dolgozó könyvtárosok eredményes munkájáról, külön üdvözölte a közönség soraiban helyet foglaló 91 éves *Czeiner Teréz* nyugdíjas raktárkezelőt, aki ötven éven át, nyugdíjazásáig egyfolytában a

könyvtár dolgozója volt, s akinek a nehéz időkben tanúsított helytállása révén 1945-ben a könyvtár könyvállománya érintetlen maradt. Könyvtárosgenerációk számára szolgálhat példaképül.

Az ünnepség zenei műsorát együttesével *Hacki Tamás* szolgáltatta. A tv-ből jól ismert füttyművész gyermekkorától olvasója a könyvtárnak, sőt egy időben ifjúsági aktivistaként is működött a gyermekrészlegben. (Sy)